

Søren Kierkegaard - kristendom uden ferie

12 danske forfattere skriver om deres personlige helt. I dag Dan Turéll om Søren Kierkegaard

DANSKE HELTE - 11

Søren Kierkegaard kaldte sig "et ubetinget ensomt menneske". Det er kun én af hans mange selv-karakteristikker, der alle er næsten lige så sviende præcise. Bemærk det bitte efterstik i ikke blot at være et ensomt menneske - som så mange er, at man kan diskutere om det ikke just er den, ensomheden, de fleste har at være fælles om - men et ubetinget ensomt menneske.

Det er uudgæligt med Kierkegaard, at man - hvis man overhovedet vil tage sig af ham - er nødt til at finde udtrykkelige hos ham selv, i videre forstand: Så vidt muligt klare, bide sig eller orme sig ind i hans hoved. Andre filosoffer, andre digtere, kan man både læse og forholde sig til ud fra sit eget hoved eller ud fra et andet til rådighed stående hoved, men for Kierkegaard gælder det ikke. Uanset hvilken vinkel man vælger, handler det om ham. Det er en rendeføret personlig cirkel, man indtræder i.

Og Kierkegaard vidste selvfølgelig også dét. Som han så selvfølgelig sikret: »Derfor vil just engang ikke blot mine skrifter, men netop hele mit liv, hele maskineriets intrigante hemmelighed, blive studeret og studeret.«

Også af den grund forstår jeg godt - endda særdeles godt - folk, der vender sig fra Kierkegaard. De har prøvet - hvem har ikke prøvet? - og han er tung. Lad gå med dét, da Selv Dante, selv Shakespeare, stiller krav - men deres krav er langt fra så ubarmhjertigt omfattende, næsten ingens er. Man kan læse - eller se - f. eks. "Hæmlet" uden mødendigtvis at skulle igennem alle Shakespeares værker for at fatte tråden i netop dét.

Men for Kierkegaard gælder det, at han rækker én en hånd og fører én ud i en ørken. Og søger man andre førere eller vejvisere end netop ham - og hans indsats består udelukkende i dette: at føre én længere og længere ind i samme ørken, det vil sige længere væk, ufatteligt afstande fra alt andet.

Der findes et internationalt sam-

chikkeste og mest mondæne, den nordlige - med en afgjort hovedvægt lagt på et efter dagens forhold luksuriøst måltid oven på strabadserne. Naturligvis kørte man på skovtur, med dagvogn og i sit stiveste puds.

Ikke sandt, et sådant liv - der måtte næsten være en tegneserie i dét. En serie med en lille tynd mand, der bevæger sig i små fysiske cirkler med en vis forsigtighed. Ikke nogen verdensrobber - i den materielle verden.

Heller ikke i dén del af den, der kultiveret kaldes erotik. Skal man tro ham selv - og han er givetvis den største autoritet på området - er han én gang i fuldskab gået på bordel. En gang har han været forlovet, erbar sag i dén tids højere sminkler, men dét forhold hævdede han selv. Ikke meget saft i dét.

»Hvad levede han af?« kunne nogen spørge. Tja, facts er facts: Han levede af fars penge, indtil far døde, og så levede han resten af sit liv af arven fra far.

Den var brugt op, da han døde. Formidabel god timing.

Og meget favorable betingelser, kunne man sige. Med kammerjerner og stegte duer.

Ville ikke enhver anden end Søren Kierkegaard, ud fra disse betingelser og muligheder, have valgt et andet liv?

Rejse ud? Vælge det søde liv hjemme? (Ah jo, det fandtes også dengang. Det har det altid gjort). Dyrt er særlig hobby? Lege med at dyrke damer med peise på lystyachter? (Det had noget andet dengang, men ...).

Enhver anden ville. Men ikke far Kierkegaards søn. Intet, end ikke en forlovelse - så kort den end varede - skulle distrahere ham i hans arbejde, hans uafbrudt fortsatte skrifter.

Han tjente lidt penge på dem, vil fornuften sige. Jo, nok; jo lidt; de bedste år betalte de sådan ca. hans husleje, og ikke mere. Og som det fremgår var der meget mere - fra husbestyrerinde og tjener til dagløn, vogn, og undertiden sekretærer.

Han ville formentlig have udgivet Plus diverse - en stor post. Han ville, hæfter, taler - vi siger sine bøger, skrifter - under alle omstændigheder. De var hans liden-skab. Den eneste, den der udelukkede alle de andre muligheder.

hykler! - og gennemgå ham dag for dag, stavelse for stavelse, hans liv igennem.

Han atene, Kierkegaard, gjorde dét. Slog et slag mod hele kirken, på kristendommens vegne - med hans egne ord uden én lærer og med sig selv som den eneste, der kunne kalde sig hjælper.

Dog slog han sit slag - det sidste. Han havde aldrig været stærk, ofte syg, havde overanstrengt sig umådeligt og vidste det selv. Døden begyndte med træthed, intet andet. Ingen besvimmelser, ingen bevidsthed - bare træthed.

Han var så klar over det, som Søren Kierkegaard altid var klar over sig selv. Han regnede aldrig med at komme tilbage fra sin ene udflugt til hospitalet. Han vidste, han var færdig, og hans sidste ord gik ud på, han havde skrevet sit. Det sidste Kapitel i hans liv med kristendommen var sluttet.

Og - mere verdsligt - en af den stad Københavns mærkeligste indbyggere var forsvundet. Den lille tynde mand, der selv sagde, han aldrig havde været ung - allerede da han var ung, var han ældre end en oiding. Den lille tynde mand, der selv skrev, at han »dog egentlig aldrig havde været menneske« og »aldrig havde haft stort med mennesker at gøre«, for »hans åndseksistens havde beskæftiget ham for meget«.

Og som selv næsten flegmatisk forudså, at »først efter lang tid vil jeg blive forstøet - uden at jeg dog mener, at menneskene da er blevet anderledes eller bedre.«

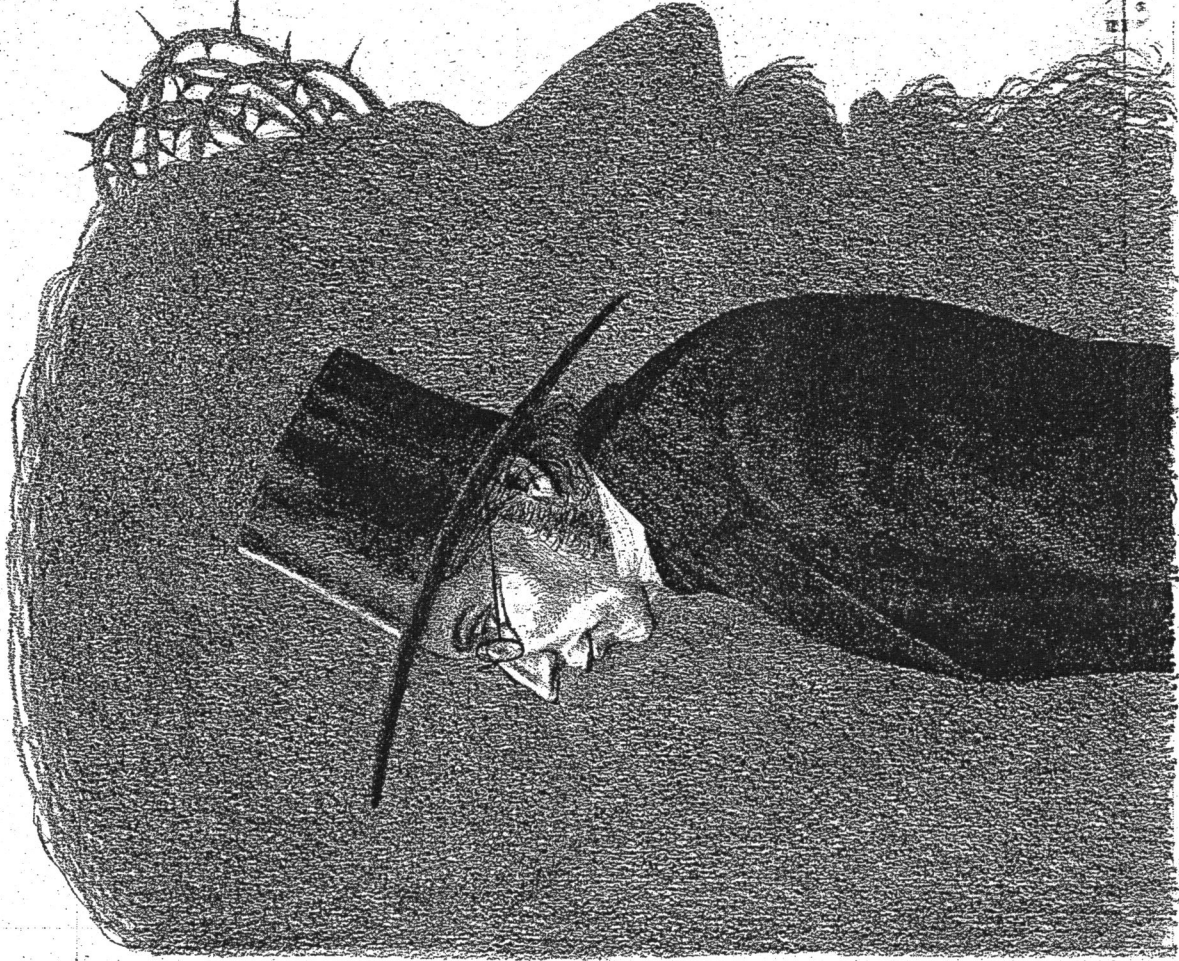
Og som fik ret.

Hvad skal man dog mene om denne Ubetinget Ensomme? Og hans liv fordybet i sine egne kul-kul-sorter tanker?

Som kristen, som filosof, som litteraturforsker, kan man have (har man!) hver sine indfaldsvinkler.

Jeg, den enkelte her, er hverken kristen, filosof eller forsker. Tværtimod i alle tre tilfælde: Jeg er aktiv forfatter og som sådan vaccineret mod nogen (anden) form for forskning, og jeg er (med lidt god vægt) en slags amatør-buddhist, og dermed forsikret mod både kristendom og filosofi.

Men ingen og intet kan alligevel vaccinere selv en halvgammel københavnsk gadedreng mod den mærkelige, næsten morbid fascination, der omstråler dette isolerede brændende menneske, der valgte at leve og dø udelukkende for at fordybe sig i sine egne sære, dybe,

Tegning: RASMUS SAND HØYER

fulgt mesterens – eller var det djævelens? – stemme ud i ørkenen.

Tror ikke de bare er fans, i den forstand et menneske kan være jazz- eller motorcykel-fanatiker med al interesse og alt overskud investeret fra et helt liv. Det er noget dybere og mere dæmonisk, det er næsten et gyser-forsøg på at skrive *hæns* hjerne på sig selv.

En såsom mand – med et sælsomt liv.

Når jeg kalder Kierkegaards liv sælsomt, er det naturligvis fordi, det netop så afgjort var biotet for alt, hvad man normalt ville kalde sælsomt – forstået som eventyr, pikantier, eskapader, fanfærer, saftigheder.

Jeg tror end ikke, jeg ville kunne forklare Kierkegaards faktiske mærkværdighed for en niende klasse. Den ville synes ufattelig i dag. Lad os tage et konkret eksempel og få noget kød på bordet. F.eks.: Hvor boede manden?

I København – hele tiden.

Han blev født på Nytorv, der vedblev at være hans hjem, indtil han som ung studerende flyttede til et værelse i Løvstræde. Senere delte igen senere at avancere til sin egen lejlighed – i Nørregade. Derfra flyttede han tilbage til Nytorv, som han atter forlod til ære for Rosenborggade og senere Skindergade, hvorfra han blev indlagt til sit dødsleje.

Som enhver københavner og de fleste jyder vil vide findes de samme gader i dag, og enhver nogenlunde rask mand eller kvinde vil kunne cirkle denne distance rundt til fods på et kvarters tid. Vi taler om indre by, en lille del af indre by endda, det inderste Latinerkvarter omkring Københavns Universitet. Der boede Kierkegaard samtlige sine 42 år.

En enkelt undtagelse var den periode, må det dog indrømmes, da han boede i Willemoesgade – helt ude ved Sortedamssøen.

Så han sig ellers meget omkring i den vide verden?

Tja. Han har rejst til Jylland, og helt til Berlin – endda tre gange. Det interesserede tilsyneladende ikke herren. Derimod behagde det herren i lange perioder af sit liv sådan ca. en gang om ugen at tage på skovtur i omegn – oftest den

dedel af det endelige proverbielle isbjerg.

Det er blot én tråd ud af et garnnøgle, der forbinder sig med flere andre garnnøgler, end man kunne finde i selv den største garnfabrik.

Det er et kik ind i en gigantisk labyrint med tusinder af sidegange og sidegange til sidegange, sprøgligt kaldet forord, henvisninger, videreførende betragtninger, indledninger til yderligere forbehold, foreløbig afsluttende bemærkninger – lagt på lag på lag.

Den rationelt indstillede ville, stillet over for dette mægtige samlede værk – titlerne alene er endeløse, og dertil kommer de efterladte papirer og breve, der ved et hurtigt blik synes at være endeløse endnu – spørge, ikke uden mening: Jo, jo – men kan man dog ikke sammenstille le en enkelt bog, en folkebog for os, der nu engang har andet at stå til end Søren Kierkegaard, vi stakler til Hans ære. Korsfæstelsen blev til et krucifiks, hvad man nu om dage ville kalde en logo eller en badge.

Og den lidende selv blev erstattet af folk, der var højt uddannede (på lægmands bekostning) i den lidendes historie og som selv led livet, velbetalte og velafgjorte som de var. Forræderiet er så komplet, som han et sted antegner, at er en mand til sinds at ville erære sig ved at slå folk ihjel, f.eks. om lejesoldat, men dog har svært ved det, da det strider imod et kendt bud, hvad gør han så? Han får fat i en præst, der i Guds navn velsigner hans mordvåben.

Altså bliver kristendommen noget andet end den var. Den var: at tjene Gud. Den blev: at få brugt Gud til at tjene de menneskelige formål og behov med.

Nej, skal jeg lige her sige til ære for klerkegaardianerne og litteraturforskere: Dette er, som vel fremgået, ikke en dybsindig afhandling om Søren Kierkegaards liv og tanker. Det er snarere et forsøg på at få enhver, der overhovedet ikke har forstået hvad al den Kierkegaard-snak egentlig handlede om (og det er edderdrøn-hyleme, forfatteren incl., ikke så få) til i det mindste at få et kik ind i et fremmed univers.

Af dette univers, Kierkegaards, kunne man sige, at ovenstående forsøg på en bagside-flap-tekst var under den tiendedel af den synlige hen-

dommen skulle stå sin prøve. Og det var gennem den enkeltes hverdag, hvert eneste minut, hvert eneste døgn, hele livet, det skulle ske. Det var de svimmelende krav, Søren Aabye stillede.

Til gengæld for de store krav lovede han ingen belønning, ingen løn, ingen syndsforladelse. Jo længere man trængte ind i kristendommen, jo længere den trængte ind i én og gennemsyrede én, jo mere ville man lide – som Kristus selv. Eller med Sokrates' ord, én ville blive indsigten i én usmadelig belønning for voksende klogskab og umålelig dumhed. Kald dumheden magtsyge, begær, have syge, fejhed, svimlighed, hvad som helst afskyeligt som findes kan, og billedet er det samme som Kierkegaards kristne.

Kristendom à la Kierkegaard: Hårdt arbejde. Ingen ferie eller fritid. Løn: utænkkelig.

Intet under, tilhængerne ikke stod i lange rækker uden for døren. Ikke så mærkeligt, der ikke var jobsansøgere på den billet-annonce. Hvad skal man stille op med en mand, der f.eks. i fuld alvor (tilsyneladende da) hævder, at ingen sand kristen kan gifte sig, at ægteskab et aldeles ikke er indstiftet af Gud, men af kirken, og kun for at begrænse liderligheden – som dog ville begrænses helt, hvis bare den enkelte holdt sig fra den, selv i dens pæneste og mest samfundsnyttige form. Som familie?

Cirklen er klar: Familien er bygget for *samfundet*, ikke for Gud. En sand kristen er helt alene, eller rettere: Alene med Gud.

Det var Kierkegaard fuldstændig klar over. Han mente "bare", at det var sandheden, og at sandheden skulle frem, den sandhed. Og den ofrede han så sit liv og sin karriere for.

For kendsgerningen var, at havde han villet det, den lille tynde af Søren Aabye (det er som om det giver ham lidt mere menneskelighed at kalde ham det ind imellem), hvis han havde villet det, kunne han sagtens være blevet en stor mand i et lille land, som så mange ønsker og ønskede så højt. Allerede fra sin studentertid var han kendt i sin studentertid var hoved. Han kendte en række af tidens og stedets dignitarer, og kun-

ne sagtens skaffe sig fripas til resten – hvis han ville; det ville han ikke. Derimod ville han gerne besøge kongen, som han høfligt kaldte "et geni i en købstad". Det kan man kalde en selvhentler!

Selv et langt stykke hen i forfat- terskabet lod datidens dom så nogenlunde på den gamle kirché, og så mange digtere (Andersen! Bang!) har mødt i Danmark: »Ser lidt skør måske – men ganske begavet«. Herregud, filosofi – og så endda personlig...

Først ved kirkestormen, som man senere har kaldt den, gik balancen – samfundets, som Søren ikke regnede – ud af drift. Nu gik han så vidt som til at angribe konkrete, bemærkede eksempler – hvis navne af samfundet har overlevet, ironien leve! – for at have fortrædt kristendommen. Nu blev for ham sandheden konkret. Nu oprustedes Søren Kierkegaards ubetinget ensomme enkelt-mands hær.

Han gik over en grænse, en grænse, der eksisterer den dag i dag. Sig (som en arg samfundsomstyrt, hvad Kierkegaard mindst af alt var, "samfundet" som sådan ragede ham en hostblomst, det var ikke hans bord) – sig som en sådan f. eks.: »Alle præster er hyltere!«

Hvad vil der ske? Nogle vil smile, nogle hysser – de færreste tage sig af det.

Sig derimod: Biskop Mynster var

FORFATTEREN:

DAN TURELL

AF FLEMING CHR. NIELSEN

■ Dan Turell er eneste danske forfatter, som har fået en café opkaldt efter sig. Caffen ligger i Store Regnegade, København, og nærmeste genbo er et kashonabelt kunsgalleri. Dan Turell er også i Den Blå Bog, men herafter dansk-lærere og litteratur-student, "Vangede Billeder" fra 1975.

Han er den sidste mohikaner fra 1968-generationen og ynder den slendrende jagtflugt-jargon. Men der skal tage fejl af det munne ansigt. Den er en facade, som skjuler en alvorlig og filosofisk sjæl.

kantede – og for de fleste af os andre, incl. undertegnede – et langt, langt stykke ad vejen uforståelige tankebaner.

En særling? Ja, uden tvivl. Et geni? Det siger de kloge.

Men fremfor alt: En mand der tog sin egen bestemmelse og vandrede ad sin egen vej uden ét øjeblik at se sig om til hverken højre eller venstre.

Sådan en mand kan man, for mig, godt kalde en helt.

Note:

Citater er blandede, uden placingspildende kildeangivelser; ofte sammenklippede eller refererede med løs hånd. Moderne retskrivning bruges for nemheds skyld. Alle årstal, titler etc. kan findes alle mulige andre steder.

Tidligere artikler i serien: 2. juni: Ebbe Kløvedal Reich om Marie Wulff. 16. juni: Jens Smørup Sørensen om Kristen Kold. 30. juni: Dorrit Williamsen om Herman Bang. 14. juli: Henrik Stangerup om Erik Seidenfaden. 28. juli: Klaus Rifbjerg om Jens Vaver. 18. august: Johannes Møllehave om Sophus Clausen. 1. september: Inger Christensen om Rasmus Rask. 15. september: Jess Ørnbo om Storm P. 29. september: Per Høholt om Ludvig Bødcher. 13. oktober: Vagn Lundbye om Johan Thomas Lundbye.

skrev han kriminalromanen "Mord i Mørket" om den navnløse detektiv, hans drømmepege Gitte og Halmtores politinspektør Ehlers. Siden annoncerede Onkel Danny generøst, at han ville skrive tolv ialt. Det gjorde han. Uden at svigte. Sidste år udkom "Mord i San Francisco" som den sidste i dusinet.

Og krimierne havde ikke brug for markedsføring. De solgte sig selv.

Dan Turell debuterede i 1969 med en avanceret digtsamling under titlen "40 ark". I de godt tyve år, der er gået, har han skrevet næsten hundrede bøger. De spænder fra lyriske eksperimenter over essaysamlinger og til det litterære hovedværk for dansk-lærere og litteratur-student, "Vangede Billeder" fra 1975.

Han kan spille på hele registeret og underholder i døgn-drift, men ingen skal tage fejl af det munne ansigt. Den er en facade, som skjuler en alvorlig og filosofisk sjæl.